

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Holistisk Forbund
Pb. 8925 Youngtorget
0028 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

23/1665-

30. juni 2023

Klage over vedtak fra Statsforvalteren i Oslo og Viken om avslag på søknad om registrering av tros- og livssynssamfunn - 2022 - Barne- og familiedepartementet (BFD) som klageinstans

Saken gjelder søknad fra Holistisk Forbund (HoF) om registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven av 2021.

Statsforvalteren i Oslo og Viken vedtok 27. januar 2023 å avslå søknad fra HoF om registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven. Vedtaket ble påklaget 14. februar 2023. Barne- og familiedepartementet mottok klagesaken 3. mai 2023. Barne- og familiedepartementet har behandlet klagen og kommet til følgende

Vedtak

Statsforvalterens vedtak om avslag på søknad om registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven omgjøres. Vedtaket er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, første punktum.

Saksfremstilling

HoF ble registrert som livssynssamfunn 21. april 2004, etter lov om tilskott til livssynssamfunn (livssynssamfunnsloven). Ny trossamfunnslov trådte i kraft 1. januar 2021. Som en overgangsordning gjaldt registrering etter den gamle trossamfunns- eller livssynssamfunnsloven i to år etter 1. januar 2021. For å beholde retten til å kreve tilskudd og eventuell vigselmyndighet etter 1. januar 2023, må samfunnene som er omfattet av overgangsordningen, søke om, og få innvilget, registrering etter den nye trossamfunnsloven § 4. ledd.

Postadresse
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo
postmottak@bfd.dep.no

Kontoradresse
Akersgt. 59
www.bfd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 793

Avdeling
Forbruker-, tros- og
livssynsavdelingen

Saksbehandler
Eline Cecilie
Nonseid Buestad

HoF søkte om ny registrering 16. november 2022. I Statsforvalterens brev av 16. desember 2022 ble det bedt om en nærmere redegjørelse av samfunnets verdigrunnlag, og en bekreftelse på at samfunnet var et sekulært og ikke-religiøst livssynssamfunn. Videre ble det bedt om redegjørelse for hvordan livssynet kom frem i samfunnets ritualer og seremonier, og en forklaring på hva arbeidet med «å fremme alternative behandlingsformer og selvutvikling» innebar.

HoF besvarte henvendelsen 20. desember 2022. Som grunnlag for å svare på om forbundet var sekulært, viste HoF til Store norske leksikons definisjon av begrepet sekulær:

«Med sekulær menes verdslig/ikke-kirkelig, at det tilhører den ikke-religiøse delen av samfunnet, og er en motsetning til det å ha en holdning om at livet/tilværelsen også har en åndelig dimensjon».

Basert på denne definisjonen opplyste HoF at det «er IKKE en sekulær livssynsorganisasjon, men er klar på holdningen om at livet/tilværelsen og verden har en åndelig dimensjon som bygger på et holistisk livssyn.»

HoF forklarte at de mener det eksisterer en åndelig virkelighet som mennesker kan erfare, at mennesker kan utforske og utvide forståelsen av tilværelsens åndelige dimensjon gjennom å dele opplevelser/erfaringer, og at det ikke skilles mellom skaperen og det skapte, men at skaperen er i alt, også i mennesket. Det ble redegjort for hvordan HoF vektlegger å leve helhetlig og uten dogmer, men med dialog og en undrende søken etter indre sannhet og sammenheng. HoF beskrev deretter nærmere sitt syn blant annet på åndelighet, religion, vitenskap og erfaring. Det ble gitt en beskrivelse av samfunnets ritualer, i tillegg til samfunnets holdning til komplementær behandling sett i forhold til skolemedisin.

Fra verdigrunnlaget ble følgende sitert:

«Åndelighet og religion

Holistisk Forbund skiller mellom åndelighet og religion. Vi ser på religion som tros-systemer definert av ytre rammer som dogmer og læresetninger, mens åndelighet er ubundet av dette.

Holistisk Forbund ønsker å styrke det enkelte individs rett og frihet til stadig dypere forståelse og erkjennelse av helheten, uten at vi sier noe om hva som er det eneste og sanne riktige.

Den åndelige virkelighet kan erfares

Holistisk Forbund ser det som viktig å bidra til åpenhet og mangfold, gjennom å stimulere til fordomsfri og frisk tenking rundt åndelige og helhetlige temaer. Vårt utgangspunkt er at det finnes en åndelig virkelighet som det er mulig for den menneskelige bevissthet å både erfare og også utvide sin forståelse av.

Holistisk Forbund mener at mennesket har potensialer som langt overskrider det utviklingstrinn vi står på i dag.

Forholdet mellom fornuft og ånd

Holistisk Forbund mener at åndelig og vitenskapelig innsikt beriker hverandre og sammen gir en stadig voksende forståelse av oss selv og vår forbindelse med det univers vi er en del av. Sammen danner de en helhet som gir store muligheter for utvikling og bevisstgjøring på alle nivåer, fra forståelsen av den minste enhet, til forståelsen av den enkeltes betydning for samfunnet og sammenhengen mellom det individuelle og universet som helhet.

Holistisk Forbund mener derfor at åndelig erkjennelse og innsikt ikke står i motsetning til rasjonell tankegang og forskning».

Livssynsaktiviteter og annen virksomhet

HoF gjorde rede for gjennomføring av ritualer ved overgangsfaser, der det ble benyttet ulike virkemidler for å symbolisere helhet og fellesskap, med vekt på glede, kjærlighet og vekst.

Det ble opplyst at konfirmasjonsundervisningen behandlet følgende temaer:

1. holistisk filosofi og etikk,
2. åndelighet og åndelige opplevelser,
3. energiforståelse og drømmetydning,
4. kulturelt og etnisk mangfold,
5. menneskerettigheter,
6. miljøvern og dyrevelferd,
7. spiritualitet og vitenskap,
8. identitet og seksualitet,
9. rus og avhengighet og
10. helhetlig syn på menneske og helse

Komplementær og alternativ medisin

I sin redegjørelse for engasjementet for komplementær og alternativ medisin (KAM), ble det opplyst at HoF ønsker kvalitetssikring og profesjonalisering av komplementær og alternativ medisin (KAM), og et samarbeid mellom det etablerte helsesystemet og KAM. Det ble anført at dette sto i sammenheng med samfunnets holistiske syn på menneske og helse, der kropp, sinn og ånd henger sammen og påvirker hverandre gjensidig. HoF ga uttrykk for et ønske om mer forskning og kunnskap på helhetlige behandlingsformer, og mer dialog, erfaringsdeling og samarbeid mellom KAM og skolemedisin.

Ritualer for alle overgangsfaser

Forbundet ga eksempler på hvordan ritualene foregikk, og opplyste at det sentrale ved ritualene er vektlegging av glede, kjærlighet og vekst, fellesskapet, og det å stå sammen.

Statsforvalterens vedtak

Statsforvalteren avsto registreringssøknaden 27. januar 2023. Avslaget ble begrunnet med at HoF ikke var et sekulært samfunn, og dermed ikke oppfylte kravene til et livssynssamfunn etter trossamfunnsloven § 1 andre ledd, med henvisning til Prop.130 L (2018–2019) s. 133,

der det fremgår at livssynssamfunn etter norsk rett er sekulære eller ikke-religiøse sammenlutninger, i motsetning til trossamfunn, som er sammenslutninger for felles utøvelse av en religiøs tro.

Klage av 14. februar 2023

Vedtaket ble påklaget 14. februar 2023. HoF anførte at de ikke var blitt tilstrekkelig opplyst om bruken av begrepet «sekulær» slik det forstås i lovens forarbeider. De hadde misforstått begrepet som i retning ateisme og «ikke-åndelighet», noe som førte til feil i det utfyllende svaret gitt i brev av 20. desember 2022. På bakgrunn av forarbeidernes definisjon, slik de ble gjengitt i vedtaket om avslag, anførte HoF at det var et sekulært og ikke-religiøst livssynssamfunn. Det ble gitt en ny utfyllende beskrivelse av hva samfunnets holistiske livssyn innebærer og hvordan livssynet praktiseres.

HoF anførte at deres holistiske livssyn utgjør «et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og et holistisk syn på sentrale etiske spørsmål». Videre ble det anført at «Et holistisk livssyn innebærer en forståelse av at mennesker, dyre- og planteliv, jorden og universet henger sammen og utgjør en helhet, og at hver enkelt del ikke kan forstås fullt ut uavhengig av denne helheten. Dette ble utdypet på følgende måte:

Holistisk Forbund gir rom for ulike opplevelser av virkeligheten, åndelige aspekter ved tilværelsen og verdsetter livssynsmangfold og muligheten det gir til å utøve vårt livssyn i sameksistens med andre. Dette er i seg selv et sekulært prinsipp.

Det ble også anført at dersom vedtaket skulle opprettholdes, ble det opplevd som en trussel mot forbundets livssynsfrihet.

Statsforvalterens oversendelsesbrev av 3. mai 2023

I oversendelsesbrev av 3. mai 2023 opplyste Statsforvalteren at anførselene i klagen var vurdert, men at Statsforvalteren ikke fant grunnlag for å omgjøre sitt vedtak. Selv om HoFs omtale av seg selv som «ikke-sekulært» skyldtes en misforståelse av begrepsbruken, vurderte Statsforvalteren at flere momenter i søknaden og klagen tilsa at samfunnet ikke oppfylte lovens krav til et livssynssamfunn. Det ble vist til følgende momenter:

Verdigrunnlag

Statsforvalteren mente at det var uklart om HoF har et «sammenhengende syn på sentrale etiske spørsmål» ettersom det fremgår av søknaden at verdigrunnlaget er såpass rommelig, og medlemmene dessuten oppfordres til å ha individuelle oppfatninger om verdigrunnlaget.

Seremonier

Statsforvalteren mente at det må stilles et minstekrav til avgrensninger og rammer rundt vielsene gitt av forbundet for å kunne si at vielsene gir uttrykk for en *felles* livssynsutøvelse. Basert på informasjonen om vigslar på HoFs nettside, la Statsforvalteren til grunn at de som skal vies selv kan definere innholdet, og at det ikke kommer frem av nettsiden at seremonien gir uttrykk for en spesiell livssynsoppfatning. På bakgrunn av dette mente Statsforvalteren at det var uklart om vielsene i HoF uttrykker samfunnets livssynsoppfatning med en tilstrekkelig

grad av overbevisning, sammenheng og viktighet, slik trossamfunnsloven krever, jf. ovennevnte forarbeider til trossamfunnsloven § 1.

Helse

Statsforvalteren la til grunn at forbundets arbeid med å fremme komplementær og alternativ medisin utgjør en viktig del av forbundets aktivitet og identitet. Dette ble vurdert opp mot forarbeidene, der det fremgår at sammenslutninger som har andre hovedaktiviteter enn utøvelse av livssyn, som for eksempel å fremme helse og selvutvikling, ikke anses som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven.

Tilleggsopplysninger av 31. mai 2023

I brev av 31. mai 2023 kom HoF med tilleggsopplysninger til klagen og innsigelser til Statsforvalterens brev av 3. mai. HoF anførte at vedtaket og vurderingen av omgjøring bygger på feil i saksbehandlingen, rettsanvendelsen og tolkningen av faktum.

Saksbehandling

HoF anførte for det første at saken ikke var godt nok opplyst, verken da vedtaket ble fattet eller da Statsforvalteren vurderte omgjøring av sitt vedtak. Hensynet til kontradiksjonsprinsippet ble ikke ivaretatt. Det ble vist til at Statsforvalteren begrunnet opprettholdelsen av avslaget med nye argumenter som ikke gikk frem av vedtaket av 27. januar 2023. For det andre ble veiledningsplikten ikke overholdt, verken da HoF ble bedt om å definere seg som sekulær/ikke-sekulær, eller da HoF i etterkant av vedtaket tok kontakt for veiledning om begrepsbruken. For det tredje ble det anført at saksbehandlingen bygget på en usaklig og negativ forskjellsbehandling av HoF, sammenholdt med andre tros- og livssynssamfunn. Det ble vist til sammenlignbare samfunn, der helse og selvutvikling inngår i utøvelsen av tro eller livssyn, eksempelvis buddhistiske og hinduistiske tradisjoner der naturmedisin og meditasjon inngår som sentralt elementer. For det fjerde ble det anført at vedtaket bygger på tilfeldig og ubalansert vektning av faktum, særlig med hensyn til vielsesritualet og HoFs engasjementet for komplementær medisin. I tillegg til at grunnlaget for vurderingen av vielsesritualet var svakt fundert basert på tolkning av presentasjonen på nettsiden, ble det ikke vurdert sammen med de andre ritualene HoF praktiserer. HoFs engasjement for komplementærmedisin ble ikke vurdert opp mot andre aktiviteter som HoF hadde angitt som sine hovedaktiviteter.

Det ble anført at Statsforvalteren ga uttrykk for sterke meninger om HoFs holistiske livssyn og praksis, og at dette utgjør en grov saksbehandlingsfeil. HoF viste til at enkelttemaer ble trukket frem og sammenstilt på en måte som dannet feil bilde av HoFs holistiske livssyn, samtidig som det ble kritisert at HoFs verdigrunnlag rommer flere store og generelle temaer.

Rettsanvendelse

HoF gjorde gjeldende at vedtaket bygger på feil rettsanvendelse, og viste til at det verken i lov eller forskrift stilles vilkår om at tros- eller livssynssamfunn må definere seg som sekulært eller ikke-sekulært. I tillegg ble det påpekt at forarbeidene ikke har en klar definisjon av begrepene, og at begrepene heller ikke er benyttet i søknadsskjemaet.

Hof mente at Statsforvalteren, ved å uttrykke sterke meninger om HoFs livssyn, gikk utover sin myndighet og rokket ved den grunnleggende tros- og livssynsfriheten. Det ble vist til at «kritikk av livssyn og hva holistisk praksis innebærer av etiske og personlige valg for hvordan vi skal leve våre liv» ikke er forenlig med en juridisk vurdering om hvorvidt forbundet fyller vilkårene for å bli registrert som tros- eller livssynssamfunn. HoF gjorde gjeldende at et holistisk livssyn, slik det er formulert og praktisert i HoF, klart kommer inn under lovverket for trossamfunnslovens formål.

Feil faktum

Hof mente at Statsforvalteren i sin omgjøringsvurdering gikk langt i å definere HoFs livssyn, uten tilstrekkelig kjennskap til hva et holistisk livssyn faktisk er og at dette ble benyttet som argumentasjon for videre avslag. Det ble vist til at Statsforvalteren trakk frem elementer som ble tolket uriktig og hvor opplysninger om livssynet ble sammenstilt på en fragmentert måte, slik at det ble gitt et feil bilde av hva slags organisasjon HoF er.

Det ble vist til at Statsforvalteren la feil faktum til grunn når det ble argumentert med at HoF tror at gud er i alt og alle. HoF presiserte at panteismen ikke inngår deres troslære, verdigrunnlag eller lære, og at forbundet «ikke tar stiling til om gud finnes, hvem gud er eller om gud eksisterer som del av alt (panteisme).»

HoF presiserer at panteismen ikke inngår deres troslære, verdigrunnlag eller lære, og at forbundet «ikke tar stiling til om gud finnes, hvem gud er eller om gud eksisterer som del av alt (panteisme).»

HoF opplyste at Statsforvalteren også hadde lagt til grunn feil forståelse av faktum i sin vurdering av HoFs praktisering av vielser, der Statsforvalteren baserte seg på sin tolkning av en kort presentasjon på HoFs nettside, uten at HoF ble gitt mulighet til å uttale seg. HoF påpekte at vielsesritualet gjennomføres i tråd med HoFs verdigrunnlag og utføres av ritualledere med opplæring i hva som kan inngå en holistisk vielse. Det ble i tillegg anført at loven ikke stiller krav om at vielsesseremonien, som er en offisiell rettslig handling, skal være et uttrykk for felles livsutøvelse.

Det ble også anført at Statsforvalteren la til grunn feil forståelse av faktum i sin beskrivelse av forbundets engasjement for komplementær behandling. Det ble vist til at

«vårt holistiske livssyn innebærer et helhetlig syn på mennesket, bestående av en fysisk, psykisk, emosjonell og åndelig helhet, og dette påvirker vårt syn på helse. Dette er uvant i tradisjonell vestlig tankegang, men finnes i andre tros- og livssynstradisjoner. Det er naturlig at mennesker med et holistisk livssyn er opptatt av at behandlingsformer alene ikke er nok for at vi mennesker skal være friske og ha gode liv.»

«Holistisk Forbund er opptatt av å jobbe for mer aksept for en slik tankegang, samt å få større fokus på et helhetlig syn på menneske i all form for behandling. Dette inngår IKKE som en av hovedaktivitetene til Holistisk Forbund.»

Videre ble det understreket at

«Holistisk Forbund er IKKE en organisasjon som organiserer alternative eller komplementære behandlere. Vi tilbyr IKKE alternativ eller komplementær behandling. Vi tilbyr IKKE selvhjelpskurs eller teknikker. Vi organiserer IKKE utøvere av selvhjelpsteknikker eller deres interesseorganisasjon.»

I brevet fra HoF ble det avslutningsvis opplyst at en av grunnleggerne av HoF, Øyvind Solum, også var initiativtakeren til opprettelsen av Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn (STL), som HoF har vært medlem av siden forbundet ble stiftet i 2002. Gjennom STL har HoF bidratt til den viktige tros- og livssynsdialogen i Norge.

«Vår stemme i STL representerer folk med et annet livssyn enn et ateistisk/humanistisk livssyn og de tradisjonelle religionene. Mister vi retten til å være registrert etter ny trossamfunnslov og dermed også vårt økonomiske grunnlag, vil denne delen av livssynsfeltet i Norge ikke være representert i tros- og livssynsdialogen. Norge blir i så fall et mindre livssynsåpent samfunn.»

Rettslige utgangspunkter

Trossamfunnsloven

Det går frem av formålsparagrafen i trossamfunnsloven § 1 første og annet ledd at:

«Formålet med loven er å understøtte tros- og livssynssamfunn.

Med tros- og livssynssamfunn menes i denne loven sammenslutninger for felles utøvelse av tro eller livssyn.»

§ 4.Registrering av tros- og livssynssamfunn

Et tros- eller livssynssamfunn kan bli registrert når det er fast organisert og har minst 50 medlemmer som

- a. selv har meldt seg inn, eller som har blitt innmeldt av dem som har foreldreansvaret*
- b. er bosatt i Norge*
- c. ikke er medlem i Den norske kirke eller et annet registrert tros- eller livssynssamfunn*

Trossamfunnsforskriften

§ 4.Statsforvalterens behandling av registreringssøknaden

For at en registreringssøknad skal tas til behandling, må tros- eller livssynssamfunnet ha minst 50 medlemmer.

Dersom det er nødvendig for å vurdere registreringssøknaden, kan statsforvalteren be tros- eller livssynssamfunnet om flere opplysninger.

Dersom det foreligger vesentlige mangler eller feil ved registreringssøknaden, skal statsforvalteren gi tros- eller livssynssamfunnet en frist med anledning til å rette slike feil eller mangler.

Samfunn som ikke oppfyller vilkårene i trossamfunnsloven § 1 andre ledd og § 4 første ledd, skal nektes registrering. Det samme gjelder dersom det foreligger forhold som nevnt i trossamfunnsloven § 6 første ledd

Trossamfunnslovens formål er å understøtte tros- og livssynsamfunn, jf. § 1 første ledd. I forarbeidene presiseres at formålet er å konkretisere og operasjonalisere statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, jf. Prop. 130 L (2018-2019) side 133. Lovens definisjon av tros- og livssynssamfunn, er «sammenslutninger for felles utøvelse av tros- eller livssyn», jf. § 1 andre ledd. Kriteriene er nærmere definert i lovens forarbeider, og departementet skal ta stilling til om HoF omfattes av lovens definisjon av tros- og livssynssamfunn slik den fremgår av § 1 annet ledd med tilhørende forarbeider.

Det følger av forarbeidenes merknader til § 1 annet ledd at hensikten med å knytte definisjonskriteriet til «utøvelse», er å understreke at det primært er samfunnets *konkrete aktiviteter* som skal vurderes, i motsetning til troen eller livssynets innhold. Dette er i tråd med tros- og livssynsfriheten etter EMK art. 9, SP art. 19 og menneskerettighetsloven § 2, som begrenser adgangen til å regulere eller prøve innholdet i en tro eller et livssyn. Utøvelsen må være «felles», som innebærer at minst to personer må være involvert i utøvelsen, og den må være en utøvelse av «tro eller livssyn».

Kriteriene for «tro eller livssyn» i lovens forstand, er nærmere definert i Prop. 130 L (2018-2019), dels under merknader til § 1 annet ledd og dels med henvisning til kap. 12. I kap. 12.1 side 128-129 står det følgende:

I rundskriv G-200/88 uttalte Justis- og politidepartementet følgende om hva som er et trossamfunn i lovens forstand:

«Etter trossamfunnsloven kreves vanligvis at et religiøst trossamfunn må være fast organisert som en menighet som driver jevnlig møtevirksomhet og at menigheten har en fast prest/forstander som er bosatt her i landet. Videre må menigheten føre medlemsfortegnelse.»

Når det gjelder «livssyn» og «livssynssamfunn», bemerket Justis- og politidepartementet at begrepene er nokså vage og upresise. Departementet mente at det ville være vanskelig å gi et klart og presist uttrykk for innholdet i begrepene i en relativt kort lovtekst og fant ikke grunn til å innføre en definisjon av begrepet livssynssamfunn i loven.

Forarbeidene gir imidlertid noe veiledning om hva som ligger i «livssyn» og «livssynssamfunn». Det framkommer at livssynssamfunn etter norsk rett – i motsetning til trossamfunn – er sekulære eller ikke-religiøse sammenslutninger. Videre sies det:

«Et livssyn kjennetegnes først og fremst av to forskjellige forhold.

For det første at det tar opp de mer sentrale spørsmål knyttet til menneskelivet. De religiøse samfunnene, iallfall de kristne, vil gjerne knytte dette til Guds eksistens. De ikke-religiøse livssyn vil søke andre veier.

For det andre vil det være et kriterium på et livssyn at det tar standpunkt til sentrale etiske spørsmål og prøver å se disse i sammenheng.

Et livssynssamfunn vil omfatte sammenslutninger organisert rundt medlemmenes felles livssyn. Det vil ofte prøve å systematisere og videreutvikle dette, eventuelt også utbre det.

Departementet vil i denne sammenheng særlig understreke en felles etisk grunnholdning som kriterium på et livssynssamfunn. Rene filosofiske sammenslutninger vil det ikke være naturlig å kalle livssynssamfunn i denne sammenheng. Det samme gjelder for organisasjoner som først og fremst tar sikte på å bekjempe andre livssyn.

Det vil heller ikke være naturlig å gi støtte til organisasjoner som vel kan ha et enhetlig syn på de spørsmål som er nevnt ovenfor, men som i det vesentlige driver virksomhet av annen art, f.eks. politisk eller forretningsmessig.»

Departementets vurdering

Det slås fast at HoF er fast organisert og oppfylder kravet til antall medlemmer, jf. trossamfunnsloven § 4 første ledd. Det sentrale vurderingstemaet blir i det følgende om HoF faller inn under trossamfunnslovens definisjon som livssynssamfunn, alternativt som trossamfunn, jf. trossamfunnsloven § 1 andre ledd.

Avslagets begrunnelse

Som anført av HoF er ikke begrepene «sekulær» og «ikke sekulær» benyttet i lov og forskrift. I brev av 20. desember 2022 viste HoF derfor til definisjon hentet fra Store norske leksikon for å besvare spørsmålet om forbundets livssyn var sekulært eller ikke-sekulært. HoF tilkjenner med det en begrepsbruk som avviker fra den Statsforvalteren la til grunn. I klagen av 14. februar 2023 oppklarte forbundet at omtalen som ikke-sekulær var feil og skyldtes manglende kjennskap til hvordan «sekulær» ble forstått i lovens forarbeider. Departementet vurderer at HoFs opprinnelige omtale av seg selv som ikke-sekulær i brev av 20. desember 2022, må leses ut fra den definisjonen forbundet selv viste til, ikke den Statsforvalteren la til grunn. Etter departementets syn gir ikke bruken av begrepene sekulær eller ikke-sekulær et tilstrekkelig grunnlag for vurderingen av om HoF skal anses som livssynssamfunn i lovens forstand.

Samlet sett finner departementet grunn til å omgjøre vedtaket.

HoF har anført at søknaden er den samme for registrering av tro- og livssynssamfunn, og at selv om HoF i utgangspunktet oppfatter seg som et livssynssamfunn, må det også vurderes om samfunnet skal registreres som trossamfunn, dersom dette er mer i samsvar med forarbeidene. Departementet er enig i dette. For det tilfellet at forbundet har omtalt seg som livssynssamfunn, men ikke samsvarer med kriteriene i forarbeidene, og samfunnet ellers oppfyller definisjonskriteriene for trossamfunn, tilsier lovens formål at det må åpnes for registrering som trossamfunn.

Er HoF et livssynssamfunn?

Innledningsvis bemerkes at fordi tro- og livssyn utgjør et *spekter* av oppfatninger i stadig endring, i motsetning til to faste og fullstendig adskilte kategorier, er det ikke rettslig grunnlag for å nekte registrering av sammenslutninger begrunnet med uklarhet knyttet til om samfunnet skal defineres som tros- eller livssynssamfunn. En slik forståelse støttes av grl. § 116, trossamfunnslovens formålsbestemmelse i § 1 første ledd og tros- og livssynsfriheten etter EMK art. 9 og SP art. 18.

Fordi HoF selv primært ønsker å bli registrert etter trossamfunnsloven, og kategoriseringen som tros- eller livssynssamfunn i så henseende er sekundær, finner departementet at det først må foretas en vurdering av om samfunnet omfattes av lovens kriterier for å være livssynssamfunn, og om så ikke er tilfelle, skal det vurderes om samfunnet faller inn under kriteriene som trossamfunn.

Utøvelse av tro- og livssyn

Loven stiller krav til «felles utøvelse av tros- eller livssyn». Det fremgår av merknadene til § 1 annet ledd at definisjonskriteriet «utøvelse» understreker at det primært er samfunnets *konkrete aktiviteter* som skal vurderes, i motsetning til tros- og livssynets innhold. Dette er i tråd med tros- og livssynsfriheten etter EMK art. 9, SP art. 19 og menneskerettighetsloven § 2, som begrenser adgangen til å regulere eller prøve innholdet i et tros- eller livssyn. Videre følger det av ordlyden at utøvelsen må være «felles», som innebærer at minst to personer må være involvert i utøvelsen.

I merknadene til loven § 1 andre ledd er det angitt kjennetegn for utøvelse av tro og livssyn.

«Tros- og livssynssamfunn vil gjerne ha jevnlig sammenkomster for utøvelse eller utvikling av tro eller livssyn gjennom møter eller gudstjenester, bønn, meditasjon, ritualer eller tilsvarende. Ofte vil også aktiviteten innebære misjonering eller annen form for rekruttering.»

I registreringsøknad av 16. november 2022 har HoF beskrevet samfunnets aktiviteter. HoF arrangerer ritualer/seremonier med vektlegging av holistiske verdier ved alle livets overganger; navneseremoni, konfirmasjon, vielse og gravferd, som etter forarbeidene vil være en typisk aktivitet for et tros- eller livssynssamfunn. Videre er det opplyst at samfunnet arrangerer halvårlige treff for medlemmene i tillegg til «holistiske samtaler» og foredrag, noe som tilsvarer forarbeidenes beskrivelse av utøvelse av tro eller livssyn gjennom møter. Det opplyses også at HoF deltar på messer der aktivitetene er basert på det holistiske verdigrunnlaget. Departementet til grunn at hovedformålet med å delta på messer er å synliggjøre/rekruttere, som er sammenfallende med «annen form for rekruttering», jf. merknadene til § 1 andre ledd. Andre aktiviteter er rituallederkurs, deltakelse som rådsmedlem i STL sentralt, engasjement i barns trosfrihet, sjelesorg og utgivelse av medlemsbladet Holisten, samt Holismepodden. Departementet finner at HoFs aktiviteter samsvarer med lovens ordlyd og forarbeidenes beskrivelse av kjennetegn for felles utøvelse av tro- eller livssyn.

Statsforvalteren har i sitt oversendelsesbrev påpekt at det må kunne stilles visse krav til rammer for praktisering av vielse og at det fremstår som uklart om HoFs vielsesritualer i tilstrekkelig grad representerer et holistisk livssyn. Departementet er enig i at det bør kunne stilles krav til rammer for praktisering av vielse, men merker seg samtidig at samfunnet ikke ble gitt anledning til å utdype sin praktisering nærmere. Slik departementet leser beskrivelsen på hjemmesiden, er denne sammenlignbar med andre registrerte livssynssamfunn. Dessuten er det ikke gitt at en kortfattet presentasjonstekst på en hjemmeside danner et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere i hvilken grad livssynet setter rammer for ritualer. Imidlertid er vielsesritualet utfyllende beskrevet i HoFs brev av 31. mai 2023, der det fremgår at de som skal vies gis rom for å sette sitt personlige preg på vielsen, under veiledning av en ritualleder og innenfor de livssynsrammer som HoF representerer. På bakgrunn av dette finner departementet at HoF har holistiske rammer for sitt vielsesritual basert på det holistiske livssyn, slik at også vielsesritualet må anses som en utøvelse av det holismen HoF baserer seg på.

Avgrensning mot andre aktiviteter

I merknadene til § 1 andre ledd er det avgrensning mot visse typer aktiviteter:

Sammenslutninger som i hovedsak driver politisk, humanitær, kulturell eller forretningsmessig virksomhet, faller utenfor definisjonen. Det samme vil gjelde virksomheter som har andre hovedaktiviteter enn utøvelse av tro eller livssyn, for eksempel å fremme helse eller selvutvikling, å drøfte filosofiske spørsmål eller å bekjempe religion eller livssyn.

For at sammenslutningen skal falle utenfor definisjonen ved «å fremme helse og selvutvikling», må dette være en hovedaktivitet.

I vurderingen av omgjøring av eget vedtak, la Statsforvalteren til grunn at engasjementet fremstår som sentralt for foreningens aktiviteter, noe som tilsier at HoF faller utenfor definisjonen av tros- og livssynssamfunn. HoF anførte i brev av 31. mai 2023 at selv om forbundet er engasjert i politisk og offentlig debatt om komplementær og alternativ medisin, inngår deres engasjement i temaet komplementær og alternativ medisin som en naturlig del av det holistiske livssynet, der hele mennesket tas i betraktning. Etter departementets vurdering må det tas i betraktning at tros- og livssynssamfunn ofte engasjerer seg i spørsmål relatert til helse og selvutvikling, og at dette har sitt naturlige utspring i troen eller livssynet. HoF har trukket frem eksempler på dette innen blant annet buddhisme og hinduisme. Av andre eksempler kan nevnes forbud mot blodoverføring eller visse typer mat, helbredelse ved bønn, eller faste for å oppnå sjelelig og fysisk renselse, som vil være sentralt ved utøvelse av tro i noen religiøse samfunn. Departementet finner ikke holdepunkter for at HoF er etablert eller drives som en forening for helse og selvutvikling i snever forstand. Selv om HoF engasjerer seg sterkt for å fremme komplementærmedisin, fremstår dette heller ikke som forbundets viktigste aktivitet. HoF har en rekke andre aktiviteter, herunder holistiske ritualer og seremonier, der holistisk konfirmasjon er presisert å utgjøre en særlig viktig del. Det er også tungtveiende at HoF ikke selv tilbyr komplementærmedisinske tjenester, og heller ikke tilbyr opplæring på dette feltet, i motsetning til for eksempel konfirmasjonsundervisning eller rituallederkurs. Etter en konkret og samlet vurdering av Hof's virksomhet,

mener departementet at engasjementet innen komplementær og alternativ medisin ikke er et forhold som tilsier at forbundet faller utenfor definisjonen av tros- og livssynssamfunn, jf. loven § 1 andre ledd.

Innholdet i tros- eller livssynsoppfatningen

Vilkåret i trossamfunnsloven § 1 annet ledd om «felles utøvelse av tro eller livssyn» innebærer at aktivitetene ikke kan vurderes helt isolert, men «må kunne knyttes til en tros- eller livssynsoppfatning».

I merknadene til § 1 heter det:

«Den aktuelle oppfatningen må ha et visst nivå av overbevisning, alvor, sammenheng og viktighet. I vurderingen kan det blant annet legges vekt på hvor lenge oppfatningen har eksistert og vært praktisert, ikke bare innenfor den aktuelle sammenslutningen, men også eventuelt i andre tros- eller livssynssamfunn, i andre land, eller uten å ha vært organisert.»

Etter hva departementet forstår, bygger HoFs holisme på en forståelse av menneskets plass i tilværelsen som har eksistert i lang tid før det ble rom for å etablere et forbund. HoF har sittet som aktivt rådsmedlem i STL siden 2002 og ble tilskuddsberettiget som livssynssamfunn etter livssynssamfunnsloven allerede i 2004. Holismen som HoF er tuftet på, er dermed godt etablert, noe som etter forarbeidene skal tillegges vekt.

Det er ikke opplyst at holismen HoF baserer seg på er vesentlig endret siden den gang. Samtidig fremgår det av forarbeidene at trossamfunnslovens legger til grunn den samme definisjonen av livssynssamfunn som etter tidligere lov. Det er slik sett ingen endring i de faktiske og rettslige forhold som tilsier at forbundet skal vurderes annerledes enn i 2004.

Det følger av forarbeidene at et kriterium for å være livssynssamfunn etter trossamfunnsloven er at sammenslutningen har et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og etiske spørsmål. Trossamfunn vil i tillegg typisk vil kjennetegnes ved at en bekjenner seg til en separat og hellig kraft eller noe guddommelig.

Det fremgår av sakens opplysning at HoF har som utgangspunkt for sitt livssyn at alt henger sammen med alt, og at det ikke eksisterer et skille mellom skaperen og det skapte. Alt er en enhet, uendelig og altomfattende. HoF legger også stor vekt på mennesket i et åndelig perspektiv, og at det eksisterer et potensiale som mennesket ikke har nådd, men som det kan nå ved indre søken. Dette er en tilnærming som etter departementets oppfatning kan minne om den man finner i trossamfunn. HoF skiller imidlertid mellom religion og åndelighet, der religion, i motsetning til åndelighet er basert på et rammeverk av dogmer og læresetninger. HoF legger en slik forståelse av åndelighet til grunn i sitt livssyn. HoF tar heller ikke stilling til om gud finnes, og forholder seg slik sett ikke til en gud, noe som ville vært et typisk kjennetegn om forbundet var et trossamfunn. HoF er dessuten positive til vitenskap og mener at det ikke er noen motsetning mellom åndelighet og vitenskap. Også dette trekker i retning av å anse forbundet som et livssynssamfunn.

Etter hva departementet forstår, dreier HoFs livssynsutøvelse seg primært om en felles søken etter stadig dypere personlig utvikling og erkjennelse av sannhet utfra det holistiske verdensbildet, og at den enkeltes utvikling vil påvirke menneskeheten i sin helhet. HoF legger stor vekt på forskning og vitenskap, men i den forstand at vitenskapen, i likhet med mennesket, er kommet kort i sin utvikling og at det derfor er mye som ikke kan bevises med dagens vitenskapelige metoder. Av den grunn ønsker HoF at det skal settes inn mer ressurser på forskning av det som i dag avskrives som åndelig.

Tradisjonelt anses religion som basert på læresetninger og dogmer fra noe guddommelig. I sin mest fundamentalistiske form vil en slik tro avfeie vitenskapelige bevis som kommer i konflikt med læresetninger og dogmer. I den andre retningen finnes livssyn som fullstendig avfeier det åndelige aspekt, og kun anerkjenner det som er materielt sett konstaterbart eller som er bevist gjennom vitenskap. Departementet vurderer at HoF befinner seg et sted i midten av dette spekteret. Det som i størst grad minner om trosutøvelse er forbundets vektlegging av det åndelige aspektet i mennesket, der det aktivt søkes å stimulere til utvikling av dette. Samtidig forkaster HoF læresetninger og dogmer fra noe gudommelig, som er sentralt kjennetegn for trossamfunn. Et av de mest sentrale trekkene som tilsier at forbundet fortsatt bør regnes som et livssynssamfunn, er etter departementets vurdering hvordan HoF anerkjenner vitenskapen. I motsetning til noen livssynssamfunn, begrenser ikke HoF seg kun til det som til enhver tid er vitenskapelig dokumentert eller materielt konstaterbart, men tar i betraktning en stadig utvikling, og «mener at åndelig og vitenskapelig innsikt beriker hverandre og sammen gir en stadig voksende forståelse av oss selv og vår forbindelse med det univers vi er en del av». HoF mener at det ikke eksisterer en konflikt mellom deres livssyn og vitenskap, men at det som for mange fremstår som en motsetning, skyldes at mennesket og vitenskapen foreløpig ikke har utviklet sitt potensiale i tilstrekkelig grad til å ha den nødvendige forståelsen for sammenhengen mellom vitenskap og det som defineres som åndelighet. Departementet legger til grunn at HoFs tilnærming kan vurderes som en søken etter det erfaringsbaserte, ut fra et sekulært perspektiv. Etter departementets syn fremstår dette, under noe tvil, mer som livssyn enn som tro.

Momentene må sammenholdes med at samfunnet har vært tilskuddsberettiget som et livssynssamfunn siden 2004, og også etter egen selvforståelse anser seg som et livssynssamfunn. Etter en grundig avveining og under noe tvil, har departementet kommet frem til at det er mest nærliggende å vurdere HoFs oppfatninger som et livssyn og at HoF dermed er et livssynssamfunn.

Departementet har etter dette kommet til en annen konklusjon enn Statsforvalteren.

Departementet omgjør vedtaket av 27. januar 2023 og innvilger søknad fra Holistisk Forbund av 16. november 2022 om å bli registrert som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven.

Med hilsen

Erik Saglie (e.f.)
ekspedisjonssjef

Eline Cecilie Nonseid Buestad
rådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Statsforvalteren i Oslo og Viken